

Об'єкти цивільних правовідносин

лекція

план

1. Поняття та види об'єктів цивільних правовідносин.
2. Поняття та види речей. Майно як об'єкт цивільних правовідносин.
3. Гроші як об'єкти цивільних правовідносин.
4. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин.
5. Цифрові речі як об'єкти цивільних правовідносин.
6. Роботи та послуги як об'єкти.
7. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних правовідносин.

Поняття та види об'єктів цивільних правовідносин

Об'єкт – те благо, приводу якого суб'єкти вступають у цивільні правовідносини.

Стаття 177. Види об'єктів цивільних прав

1. Об'єктами цивільних прав є речі, гроші, цінні папери, цифрові речі, майнові права, роботи та послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага.

2. Об'єкти цивільних прав можуть існувати у матеріальному світі та/або цифровому середовищі, що обумовлює форму об'єктів, особливості набуття, здійснення та припинення цивільних прав і обов'язків щодо них.

Оборотоздатність об'єктів цивільних правовідносин

Стаття 178. Оборотоздатність об'єктів цивільних прав

1. Об'єкти цивільних прав можуть **вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої** в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, або не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи.

2. Види об'єктів цивільних прав, перебування яких у цивільному обороті не допускається (**об'єкти, вилучені з цивільного обороту**) або перебування яких у цивільному обороті допускається за спеціальним дозволом (**об'єкти, обмежено оборотоздатні**), а також види об'єктів цивільних прав, що можуть належати лише певним учасникам обороту, встановлюються законом.

3. Особливості оборотоздатності об'єктів незавершеного будівництва, майбутніх об'єктів нерухомості встановлюються законом.

Речі як об'єкти цивільних правовідносин

Річчю є предмет матеріального світу, який задовольняє потреби людей і щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки (ст.179 ЦК).

Види речей:

1. За формою існування (ст.ст.177, 179-1 ЦК):
 - а) існують у матеріальному світі
 - б) існують у цифровому середовищі

Стаття 179⁻¹. Поняття цифрової речі

1. **Цифровою річчю** є благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність.

Цифровою річчю є віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовуються положення частини першої цієї статті.

2. Особливості правового режиму цифрових речей визначаються законом. До цифрових речей застосовуються положення цього Кодексу про речі, якщо інше не встановлено цим Кодексом, законом або не впливає із сутності цифрової речі.

Види речей

2. Залежно від *можливості переміщення у просторі* (ст.181 ЦК):

а) **нерухомі** – речі, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни цільового призначення (ч.1 ст.181 ЦК) ;

б) **рухомі** – речі, які можна вільно переміщувати у просторі без їх втрати чи пошкодження (ч.2 ст.181 ЦК).

3. Залежно від *здатності поділитися без зміни цільового призначення* (ст.183 ЦК):

а) **подільні** – речі, які можна поділити без втрати їх цільового призначення (ч.1 ст.183 ЦК);

б) **неподільні** – речі, які не можна поділити без втрати їх цільового призначення (ч.2 ст.183 ЦК).

4. Залежно від *індивідуалізуючих ознак* (ст.184 ЦК):

а) **річ, визначена індивідуальними ознаками** – річ, наділена тільки її властивими ознаками, що вирізняють її з-поміж інших однорідних речей і тим самим індивідуалізуючи її (ч.1 ст.184 ЦК);

б) **річ, визначена родовими ознаками** – річ, яка має ознаки, властивими усім речам того самого роду та вимірюються числом, вагою, мірою.

Види речей

5. Залежно від *тривалості використання* (ст.185 ЦК):

а) **споживна** – річ, яка внаслідок одноразового її використання знищуються або припиняє існувати у первісному вигляді (ч.1 ст.185 ЦК);

б) **неспоживна** – річ, призначена для неодноразового використання, яка зберігає при цьому свій первісний вигляд протягом тривалого часу (ч.2 ст.185 ЦК).

6. Залежно від *можливості самостійного господарського використання* (ст.186 ЦК):

а) **головна** – самостійна річ;

б) **приналежність** – річ, призначена для обслуговування головної речі і пов'язана з нею спільним господарським призначенням (ч.1 ст.186 ЦК).

7. Залежно від *способу примноження* (ст.189 ЦК):

а) **продукція** – те, що цілеспрямовано виробляється, добувається з речі людською працею з метою подальшої реалізації чи особистого споживання;

б) **плоди** – результати органічного розвитку речі, який відбувається за звичайних умов невідворотно, незалежно від волі людини, і складає важливу господарську ознаку самої речі;

в) **доходи** – все те, що приноситься річчю в результаті її експлуатації та втягнення у цивільний обіг.

Продукція, плоди та доходи належать власникові речі, якщо інше не визначено законом або договором (ч.2 ст.189 ЦК).

Особливі об'єкти цивільних правовідносин

Майно – окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки (ч.1 ст.190 ЦК).

Майнові права – права, які виникають з приводу майна.

Ознаки майнових прав:

- 1) є *неспоживною річчю* (ч.2 ст.190 ЦК);
- 2) є *речовими правами* (ч.2 ст.190 ЦК);
- 3) можуть входити до поняття *нематеріальних активів*.

Підприємство – це єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності (ч.1 ст.191 ЦК).

До складу підприємства входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом (ч.2 ст.191 ЦК).

Підприємство або його частина *можуть бути об'єктом правочинів* (ч.4 ст.191 ЦК).

Гроші як об'єкти цивільних правовідносин

Законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України – **гривня** (ч.1 ст.192 ЦК);

Іноземна валюта може використовуватися в Україні у випадках і в порядку, встановлених законом (ч.2 ст.192 ЦК).

Види майна, що вважаються **валютними цінностями**, та порядок вчинення правочинів з ними встановлюються законом (ст.193 ЦК).

Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 р.

Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин

Цінний папір як об'єкт цивільних прав, форма існування якого встановлюється законом, посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) та особи, яка має права на цінний папір, передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі іншим особам прав на цінний папір та прав за цінним папером або обмеження такої можливості у випадках та порядку, передбачених законом (ст.194 ЦК).

Класифікація цінних паперів:

1. *За групою* (ч.1 ст.195 ЦК, ч.7 ст.8 Закону «Про ринки капіталу і організовані товарні ринки»):

1) **пайові** – засвідчують участь власника (інвестора) у статутному капіталі та/або активах емітента та надають власнику зазначених цінних паперів (інвестору) право на отримання частини прибутку (доходу), зокрема у вигляді дивідендів, та інші права, встановлені законодавством, а також проспектом цінних паперів або рішенням про їх емісію;

2) **боргові** – посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги відповідно до зобов'язання;

3) **іпотечні** - цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям та які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів;

4) **деривативні** - цінні папери, що посвідчують право власника у визначених проспектом (рішенням про емісію цінних паперів) випадках та порядку вимагати від емітента придбання або продажу базового активу та/або реалізації встановлених проспектом (рішенням про емісію цінних паперів) прав щодо базового активу, та/або здійснення платежу (платежів) залежно від значення базового показника;

5) **товаророзпорядчі** - цінні папери, які надають їхньому держателю право розпоряджатися майном, вказаним у цих документах.

Класифікація цінних паперів

2. *За порядком розміщення* (ч.2 ст.8 Закону):

1) **емісійні** – цінні папери, що посвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітент);

2) **неемісійні** – цінні папери, що видаються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з НБУ.

3. *За формою існування* (ч.3 ст.195 ЦК, ч.3 ст.8 Закону):

1) **паперові (документарні)** – оформлюється на матеріальному носії, що містить найменування виду цінного папера, а також визначені законодавством реквізити;

2) **електронні (бездокументарні)** – обліковий запис на рахунку у системі депозитарного обліку цінних паперів.

4. *За формою випуску* (ч.1 ст.197 ЦК, ч.4 ст.3 Закону):

1) **на пред'явника** – цінний папір, в якому права, посвідчені ним, належать пред'явникові цінного паперу. Для передання іншій особі прав, посвідчених таким цінним папером, достатньо вручення цінного паперу цій особі;

2) **іменний** – цінний папір, в якому права, посвідчені ним, належать особі, зазначеній у цінному папері. Права, за цим цінним папером передаються в порядку, встановленому для відступлення права вимоги (цесії);

3) **ордерний** – цінний папір, права за якого належать названій в ньому особі, яка може сама здійснити ці права або призначити своїм розпорядженням (наказом) іншу уповноважену особу. Права, посвідчені цим цінним папером, передаються шляхом вчинення на ньому *індосаменту*.

Види цінних паперів

1. Акція - іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права, передбачені ЦК України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств (ч.1 ст.9 Закону);

2. Облігація - цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником коштів, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений проспектом або рішенням про емісію цінних паперів строк та виплатити доход за облігацією, якщо інше не передбачено проспектом або рішенням про емісію цінних паперів (ч.1 ст.11 Закону);

3. Казначейське зобов'язання України - державний цінний папір, що розміщується виключно на добровільних засадах серед фізичних осіб, посвідчує факт заборгованості Державного бюджету України перед власником казначейського зобов'язання України, дає власнику право на отримання грошового доходу та погашається відповідно до умов розміщення казначейських зобов'язань України (ч.1 ст.20 Закону);

4. Інвестиційний сертифікат - цінний папір, який розміщується інвестиційним фондом, інвестиційною компанією, компанією з управління активами пайового інвестиційного фонду та посвідчує право власності інвестора на частку в інвестиційному фонді, взаємному фонді інвестиційної компанії та пайовому інвестиційному фонді (ч.1 ст.21 Закону);

5. Вексель - цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю) (ч.1 ст.28 Закону).

Цифрові речі як об'єкти цивільних правовідносин

Стаття 179⁻¹. Поняття цифрової речі

1. Цифровою річчю є благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність.

Цифровою річчю є віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовуються положення частини першої цієї статті.

2. Особливості правового режиму цифрових речей визначаються законом. До цифрових речей застосовуються положення цього Кодексу про речі, якщо інше не встановлено цим Кодексом, законом або не впливає із сутності цифрової речі.

Види цифрових речей

віртуальні активи – нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі

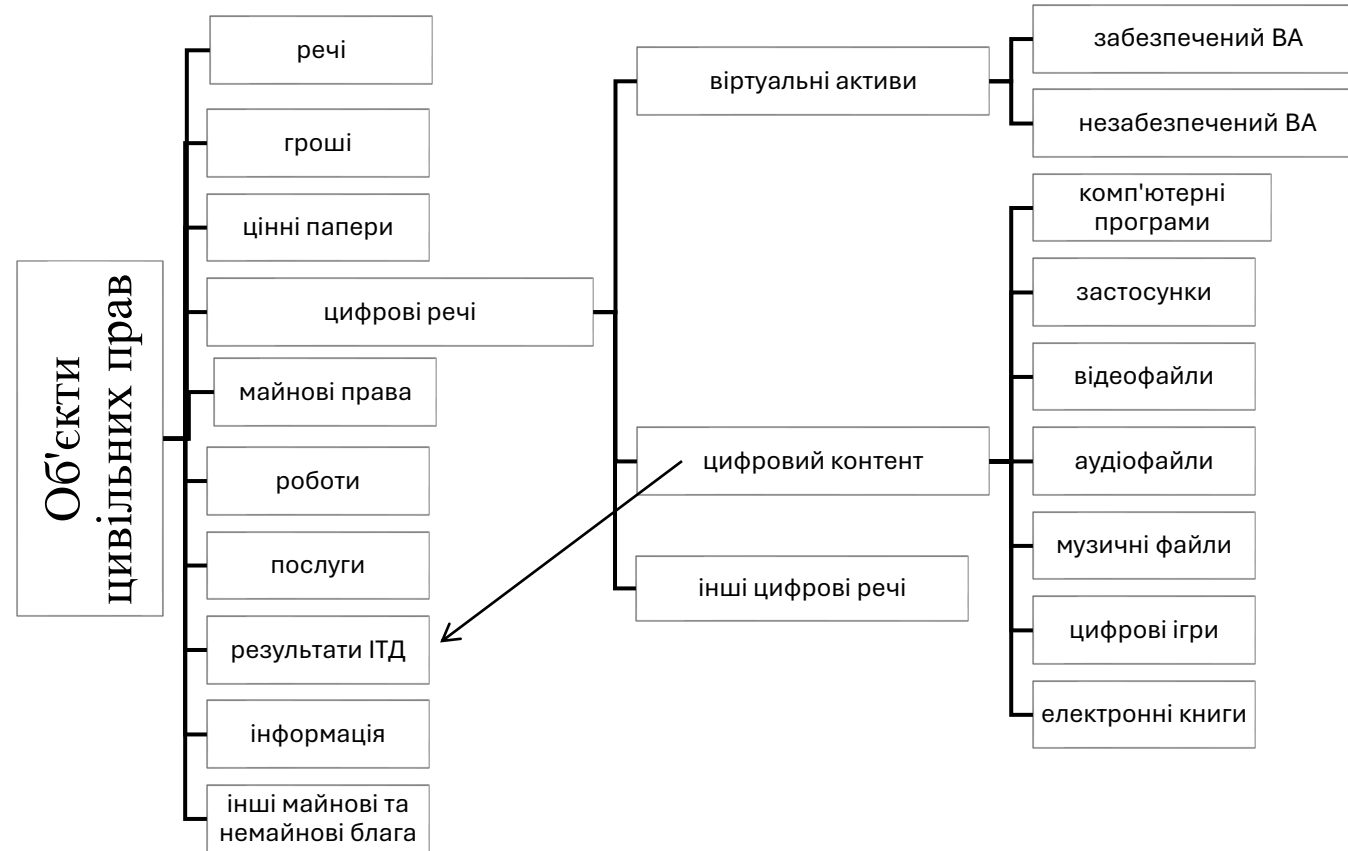
- Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. № 2074-IX (не набув чинності)

цифровий контент – дані, які створюються і надаються в цифровій формі. До цифрового контенту належать, зокрема, комп'ютерні програми, застосунки, відеофайли, аудіофайли, музичні файли, цифрові ігри та електронні книги

- Закон України «Про цифровий контент та цифрові послуги» від 10.08.2023 р. № 3321-IX

інші блага (онлайнові облікові записи, онлайн-акаунти в соціальних інтернет-мережах, гроші та цінні папери, що існують у цифровій формі)

Об'єкти цивільних прав

Роботи та послуги як об'єкти цивільних правовідносин

Роботи – дії внаслідок яких створюється нова річ або поліпшуються властивості існуючих речей.

Послуги – це дії суб'єктів цивільного права, внаслідок яких задовольняються потреби інших осіб.

Види послуг:

- 1) фактичні;
- 2) юридичні;
- 3) змішані.

Нематеріальні блага як об'єкти цивільних правовідносин

Стаття 199. Результати інтелектуальної, творчої діяльності

1. Результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності створюють цивільні права та обов'язки відповідно до книги четвертої цього Кодексу та інших законів.

Стаття 200. Інформація

1. Інформацією є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

2. Суб'єкт відносин у сфері інформації може вимагати усунення порушень його права та відшкодування майнової і моральної шкоди, завданої такими правопорушеннями.

3. Порядок використання інформації та захисту права на неї встановлюється законом.

Стаття 201. Особисті немайнові блага

1. Особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством, є: здоров'я, життя; честь, гідність і ділова репутація; ім'я (найменування); авторство; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також інші блага, які охороняються цивільним законодавством.

2. Відповідно до Конституції України життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.